

maken – veel Nederlanders zagen zichzelf als Indië's gids op de weg naar een betere toekomst. Wie meer afstand nam, moest zich wel afvragen of één kleine, blanke, door het Christendom gevormde, welvarende minderheid er in zou slagen, nog lange tijd te voorkomen dat de macht in het eilandenrijk zou toevallen aan vertegenwoordigers van de overweldigende inheemse meerderheid: die tientallen miljoenen die de Islam beleden en wier armoede zo schril afstak bij de welvaart der blanken. Zulk een kritische instelling kwam evenwel slechts bij weinigen voor. In het midden van de vorige eeuw had, zoals wij in hoofdstuk 3 vermeldden, de pas benoemde gouverneur-generaal Duymaer van Twist van de minister van koloniën te horen gekregen, dat 'de Javaanse bevolking . . . zeer wel (wist) dat wij daar eigenlijk niet behoren' – dit was kennelijk ook de opvatting van de minister geweest: Indië werd als wingewest geëxploiteerd maar de Nederlanders hoorden er 'eigenlijk' niet thuis. De verkondiging van de 'ethische politiek' nu versterkte een andere visie waarvan Kuiper zich reeds tot tolk had gemaakt toen hij, na reeds in de jaren '70 van de vorige eeuw de voogdijgedachte te hebben gepredikt, in 1896 naar aanleiding van de Atjeh-oorlog schreef over het 'heilig besef . . . van de roeping om niet alleen ons koloniaal bezit af te ronden, maar, wat veel meer zegt, om ook aan Atjeh eens de zegeningen te brengen van veiligheid en orde.'

Aldus ook de visie van de meeste Nederlanders in Indië: zij hadden onder de bescherming van de *Pax Neerlandica* uit een eilandenrijk, bewoond door volkeren met grote verschillen in volksaard, historische ontwikkeling, taal, godsdienst en *adat*, een nieuw Indië geschapen dat voor het eerst een staatkundige eenheid was geworden, er een modern bedrijfsleven geïntroduceerd, er een net van moderne verbindingen aangelegd, zij waren bezig om de inheemsen op te voeden tot groter zelfstandigheid – niet overhaast, maar met kalmte en degelijkheid. Dus hoorden zij er 'eigenlijk' juist wèl thuis. Kon men ergens ter wereld een regime aanwijzen dat voor de verheffing van zijn belangrijkste koloniale gebied meer deed dan het Nederlandse? Neen. Het was met name in de jaren '30, toen het in Indië niet kwam tot de massale anti-Nederlandse acties welke zich in de jaren '10 en '20 hadden voorgedaan, dat vele in Indië gevestigde Nederlanders het vertrouwen gingen koesteren dat in Indië een nieuw type samenleving bezig was te ontstaan: een waarin Nederlanders, Chinezen, Arabieren en inheemsen blijvend in harmonie zouden samengaan.

Wie dat vertrouwen gekoesterd had, moest wel een schok krijgen toen hij in maart '42 zag hoe de binnenrukkende Japanners door een deel van